

LITERATURA.

EMILE VEYSSET: DE LA NÉCESSITÉ DES PARTIS ORGANISÉS EN RÉGIME PARLEMENTAIRE. Paris, Recueil Sirey 1933. 141 str.

Studie má dvě části: v první líčí autor t. zv. „soustavu dvou bloků“, t. j. dvou silných politických stran, v druhé se zabývá zeměmi, v nichž je více stran než dvě.

V první části vychází V. přirozeně od Anglie, tradiční země parlamentarismu. Na ní dokazuje Boutmyho tvrzení, že by bez politické aristokracie nebylo organizovaných politických stran. Líčí vývoj obou velikých anglických stran: liberálů (whig) a konservativců (tory), disciplinovaných organismů, jež se nesdružily pro hájení zájmů, nýbrž pro hájení názorů a doktrin. Jsou to dvě tendence, dva myšlenkové bloky, dvě intelektuální síly, jež se objeví automaticky v každé diskusi: duch novoty a duch opatrnosti, jichž existence zaručuje rovnováhu společnosti. V. soudí, že toto rozvrstvení na dva póly by bývalo nemožné v demokratické společnosti. Větší počet voličů ve stejně velikých volebních okresech, nedostatek tradice, kterou měli aristokratičtí politikové, nedostatek direktivy a orientace k ideové politice — to vše by bylo přivodilo myšlenkové roztříštění, podporovalo drobné intriky a demagogie, přivedlo do parlamentu mnoho neschopných, kteří by měli peníze na volby, a zbavilo mnohé schopné možnosti dostat se do parlamentu pomocí silné organizace.

Autor líčí dále, jak se ze systému dvou stran vyvíjela anglická parlamentní tradice: jednotný kabinet, odpovědnost celé vlády, vedení vlády vůdcem silnější strany. Uvnitř stran pak pevná kázeň. Přítomnost druhé velké strany, jež byla stále na stráž, nutila k naprosté poslušnosti.

Pojednáváje o organizaci anglických politických stran ukazuje autor, že dnešní stav tří stran je tam pouze přechodný; liberální strana stále více upadá a za nedlouho budou opět proti sobě dvě tradiční politické síly: konservativci a proti nim místo liberálů strana práce. Na konservativní straně ukazuje V. sílu anglické organizace. Dovedla se přizpůsobit demokracii, není reakční, dovede provádět reformy, dovede si vybírat své vůdce, které ctí, za nimiž stojí v každém případě a kteří jí odpácejí stejnou věrností. Pevná organizace anglických stran a pevné postavení vlády, která se o takovou silnou stranu opírá, zajišťuje kontinuitu a zákonnost anglického politického života. Ve Francii na př. není ministerský předseda obyčejně vůdcem své strany: vděčí za své místo jen volbě presidenta republiky. Je tím, kdo měl v době krise nikoli nejvíce sympatií, nýbrž nejméně odporu. V tom je zárodek ministerských krisí a vládních nejistot. V Anglii je ministerským předsedou vůdce nejsilnější strany (kromě několika málo zvláštních případů, jako nyní MacDonald). Má silnou autoritu, jen on jedná s králem. Je-li poražen, není to jeho osobní pohroma. Zůstává obávanou osobností jako vůdce opozice, neboť strana ho nikdy neopustí a neodsune do pozadí. Jako ministerský předseda má veliký vliv na veřejné mínění, protože se může opřít o obětavost své strany, její oddanost myšlenke, staletou tradici, denní práci, o politický ideál a víru — zkrátka o vše, co charakterisuje velikou anglickou stranu, jejíž „leader“ ji reprezentuje v očích všech.

Anglický systém dvou velikých stran je uplatněn i ve Spojených státech, ale studium jeho ústavního vlivu není již tak zajímavé, neboť tam není parlamentní vlády a ministerské odpovědnosti parlamentu. Ale i tam svěřoval lid čtvrt století vládu aristokracii, t. j. význačným mužům, které mu přiváděly dva protivné směry: federalisté a

republikáni. Ještě dnes se oba americké bloky, demokraté i republikáni, dovolávají této své politické aristokratické tradice.

Ve Spojených státech nehrají sice obě strany takovou úlohu jako v Anglii, poněvadž ústava je jiná. Ale i tam duch strany směřuje k napodobení anglických zvyků: omezuje se presidentova pravomoc, státní tajemníci odstupují (zatím jen jednotlivě) po odhlasované nedůvěře, sněmovní výbory se stávají prostředníky mezi zákonodárným sborem a exekutivou. Nemají-li dosud obě americké strany vysokou politickou úroveň klasického anglického parlamentarismu, jsou přes to brzdou a regulátorem, který umožňuje pevnost a kontinuitu.

V. studuje soustavy ostatních zemí dvou stran (státy Jižní Ameriky, Kanada, Austrálie). Tvrdí, že i ve Francii jsou přes množství stran prvky dvou velikých bloků, dvě veliké tendence: pravá a levá, pořádek a revoluce, kolem nichž se krystalizuje veřejné mínění.

V druhé části studuje V. poměry v zemích, kde je více politických stran. Téměř všude konstatuje politické a sociální zmatky, slabost vlád, krátké trvání jakékoli dohody nebo soustředění. Často vedou takové poměry k diktatuře: buď využije jedna strana slabosti a bezradnosti druhých, nebo energická menšina vnutí svou vůli bázlivým a nesjednoceným odpůrcům, nebo konečně nelze s takovými parlamenty vládnout a ony odevzdávají moc výkonné moci.

Přes to cituje V. dva příklady, kdy bylo lze i větší množství stran pevně organizovat: Španělsko, o němž pojednává jen stručně a Československo, jemuž věnuje dosti místa. Píše, že Československá republika může být uváděna jako vzor politické stálosti a důstojnosti. Masarykovo a Benešovo jméno jsou obecně známa a vážena. Ústava je jednou z nejlepších v nové Evropě, liberální a dobře promyšlená. Volební řád, opírající se o organizované strany, je podivuhodně právnicky přesný a ústavně se dosahuje dobrých výsledků. V. zaznamenává však i kritiky, které uvádějí, že tato soustava vede k diktatuře stran, které nahrazují parlament i vládu, kontrolují výkonnou moc, vnucují a porážejí vlády. V. soudí, že snad je tato soustava nebezpečná a neodpovídá obyčejné představě konstitučního a parlamentního života. Přes to však nutno uznati, že v Československu není překážkou opravdové národní politiky a kontinuity, na jejichž pevných základech se buduje nový stát. Zejména se obdivuje V. tomu, že přes diktaturu stran dělá Československo od konce světové války zahraniční politiku zdravého rozumu a porozumění pro současnou skutečnost. Připisuje to smyslu pro realitu a umírněnost českého národa, výjimečné autoritě presidenta Masaryka a obratnosti ministra Beneše.

Toto je však jedinečný případ. Jinak vyvozuje autor, že množství neorganizovaných stran vede nutně k diktatuře. Čím je stran více, tím jsou slabší, tím je veřejné mínění desorganizovanější, ústava méně stálá, parlamenty méně účinné a demokracie méně zabezpečená. Odtud tedy požadavek menšího počtu stran dobře organizovaných. I diktatury pocítují nutnost opřít se o takové politické organizace demokratického původu: komunisté v Rusku, fašismus v Itálii, Turecko, Jugoslavie a Polsko. V tom je síla myšlenky a zásady demokracie: i diktatury musí v moderní době hledati oporu v lidu.

Poslední část knihy věnuje autor poměrům ve Francii. Zde jsou dvě politické síly. Silnější z nich — levý blok — se opírá hlavně o socialisty, velikou, dobře organizovanou moderní stranu, a o radikály, kteří prý jsou v úpadku. Pravý blok oslabují upadající strany: republikánská federace a demokratická aliance. Vzpruhy mu dodávají v poslední době zejména katolické organizace mládeže a nová strana lidových demokratů. Následky

francouzské stranické roztržičnosti jsou především nedostatek politické výchovy veřejného mínění, již mohou provádět jen silné strany. Odtud pramení malý význam voleb — nepřinášejí žádných určitých výsledků nebo větších změn. Také v parlamentu znamená velké množství stran nejistotu: vládne se pomocí neurčitých živlů, které se přiklánějí dnes k tomu, zítra k onomu směru. Ministry nevybírají silné strany, nýbrž často náhoda osobních styků nebo parlamentního vlivu. Předsedou vlády není obyčejně vůdce většiny: nemá silné autority, nemá důvěry v národě. Nemůže spoléhat ani na věrnost svých straníků. Proto se vlády často střídají a politikové se rychle opotřebují.

Autor nedoporučuje ve Francii anglickou soustavu dvou bloků: nedůvěřuje francouzským socialistům, kteří prý by neměli dosti odpovědnosti, kdyby se dostali k vládě. V. by se smířil s více stranami ve Francii, ale musily by být dobře organisovány. Volební řád by se musil opravit tak, že by sice zůstaly první volby jednotlivců, ale na zbytky hlasů by se volili další poslanci z listin sestavovaných stranami. V. je pro československé ustanovení, že strana, která nedostane v první volbě mandát, ztrácí všechny hlasy. Je pro anglickou soustavu pokut kandidátů, kteří nedosáhli určitého minima hlasů. Podle španělského vzoru by zavedl určitou nutnou lhůtu trvání strany, která by chtěla kandidovat. V parlamentě by chtěl V. vnutit poslancům a senátorům příslušnost k některému klubu.

Autor přiznává, že strany stojí velké peníze. Ale v demokracii a parlamentní soustavě nepokládá politické zápasy a politickou výchovu za přepych, nýbrž za nutnost a dobrodiní. Vybízí francouzské umírněné strany k silnější organisaci. V konkurenci silných stran by se zdokonalovaly jejich nauky, volby by měly větší význam, parlament by byl disciplinovanější. Vláda by cítila silnější oporu a veřejné mínění by mělo jasnější směrnice. Získala by tím parlamentní Francie, Francie vznešených zápasů o ideály a myšlenky.

Dr. Konstantin Jelínek.

Dr. ADOLF GRABOWSKY: POLITIK. (Industrieverlag Spaeth & Linde, Berlin 1932, str. 342).

Souborného vědeckého díla o politice bylo by zajisté naléhavě třeba. Nejen v Německu, kde kromě malé knížky von Eckardtovy nevyšla po světové válce žádná souborná učebnice politiky, ale i v ostatní světové literatuře jest podobných souborů nedostatek. Požadavky, které na „úvod do politiky“ veřejnost klade, netýkají se ani tak originality pojetí, jako spíše vědecké přesnosti, přehlednosti a jasnosti podání. Při tom nejvíce záleží na vědeckosti postoje, s nímž autor plní svůj úkol. Zejména má-li takovýto úvod do politiky sloužit jako pedagogická pomůcka ke studiu na četných vysokých školách, které mají speciální kursy věnované politice, je nezbytně nutno požadovati od autora přísnou objektivitu. Jinak se vyučování politice zvrhne v profesorské politisování s katedry, před nímž je nutno chránit svobodu vysokých škol. Referent měl již na jiných místech příležitost poukázat na své stanovisko, vycházející z poznání neoddělitelné závislosti politického dění na ostatním životě společnosti.¹⁾ Politická věda má podle našeho názoru své existenční oprávnění jakožto věda jediné, pokud ji chápeme jako více méně samostatnou součást sociologie. Methodologicky to znamená, že chápeme politickou vědu, nebo přesněji politickou sociologii jako kausální vědu, která

¹ Viz k tomu J. Mertl, Politické strany, jejich základy a typy v dnešním světě (Praha 1931).